

BẮC NGHIỆM

Mỗ sinh là con quan đốc học, người thông minh linh lợi, đỗ tú tài, nhà giàu. Khi còn cụ Đốc, học trò cụ đông lắm mà cũng lắm người làm nên: tự án sát cho đến thông kinh, bát, cửu có cả, cho nên Mỗ sinh chúng bạn nhiều, giao du lắm.

Đến khi Mỗ sinh lên học hậu bổ thì chúng bạn lại nhiều thêm. Nhưng bạn dờ thì nhiều, bạn hay thì ít, cho nên Mỗ sinh bị lũ vô lại nó rủ rê: nào cờ bạc, nào rượu chè, nào thuốc phiện, nào cô đầu, không gì là không biết mà không mê.

Những bọn vô lại ấy khéo tán tỉnh lắm. Anh này tán rằng: "Người ta ở đời như cánh hoa, sớm nở chiều tàn, có được mấy! Không ăn chơi cũng thiệt mà cũng tục. Đã sinh ra kiếp làm người; chẳng ăn cũng thiệt chẳng chơi cũng già".

Anh khác lại đan thêm rằng: "Tuy thế nhưng ăn chơi không đủ mùi cũng không gọi là thiệp được. ăn chơi cho đủ mọi mùi; khi buồn thuốc phiện khi vui cô đầu!" vân vân...

ấy đại khái chúng cứ tán hươu tán vượn như thế mà rủ rê Mỗ sinh, tuy cũng có người khuyên can nhưng nước đổ lá khoai không ăn thua gì.

1. Các phẩm tước do triều đình ban tặng; thông kinh là thông kinh sử, bát cửu là bát phẩm, cửu phẩm.

Một hôm Mỗ sinh đi hát với bọn vô lại ấy, khi hát xong, chè rượu xong, chúng gọi bàn đèn, tập nghề thổi sáo với nhau, cố ép Mỗ sinh phải hút. Mỗ sinh đã thoái thác mãi không chịu hút. Một anh nói rằng:

- Chết! Dễ thường quan anh sợ nghiện chắc. Có hút luôn mới sợ chó cánh ta thỉnh thoảng hút chơi một vài điệu, bao giờ cho nghiện được.

Anh khác lại nói rằng:

- Phải! Làm trai không biết mùi thuốc phiện cũng hèn.

Lại anh khác nói rằng:

- Tuy ở đời cách chơi cũng nhiều, nhưng nghĩ cho kỹ không gì thú bằng chơi thuốc phiện: này năm ba anh em mình xúm quanh cái bàn đèn nói chuyện, một vài hoa ngời bên thỉnh thoảng liếc nhìn. .. thì còn gì thú hơn. Vả lại thuốc phiện thực hay: thức đêm, hoặc chơi... hoặc mệt nhọc mà hút một vài điệu thì thấy khỏe ngay, tỉnh ngay.

Mỗ sinh nghe bùi bùi tai hút một điệu; chúng lại ép hút điệu nữa mà nói rằng:

- Thuốc phiện mà hút một điệu là què, nếu đi chơi với người Hà Nội mà thế thì người ta cười.

Từ đấy mà đi, lần nào đi chơi với bọn ấy cũng có hút, khi một khi hai, nghe chừng Mỗ sinh đã thấy ngon và thích.

Lắm khi lại rủ nhau dăm ba anh chui rúc vào những chỗ có "bàn đèn gạo" mà bỏ ra vài bốn hào mua hút với nhau: nào đi "tua" đi "cập" trông thừ, buồn cười.

Dần dà Mỗ sinh thành ra bắt nghiện, hôm nào không hút thì nghe trong mình khó chịu: nhức đầu, sổ mũi, thành ra ngày nào cũng hút nhưng còn giấu giếm vợ con, chưa dám nghênh bàn tỉnh về nhà.

1. Bàn đèn thuốc phiện.

Những chúng bạn tử tế nghe thấy anh ta mắc nghiện, nhiều bác khuyên can, thậm chí có bác nói tệ rằng:

- Tôi nghe nói Nhà nước sắp có nghị định phạt cho những người nghiện mỗi người một cái thẻ đeo vào cổ mà đi mua lấy thuốc phiện mà hút, không ai được mua hộ ai. Thế thì như anh mặt mũi khôi ngô thế này mà có đeo cái thẻ, tay cầm cái hén, coi cũng đẹp đấy nhỉ.

*
* *

Đến khi đồ hậu bổ được bổ tỉnh... thì Mỗ sinh lên mặt quan dạng nghênh ngang bàn tỉnh về nhà. Vợ trông thấy ngạc nhiên mà hỏi rằng:

- Chết! Ông nghiện đấy à?

- Không tôi hút chơi đấy thôi.

- Hút chơi thì ông rước bàn đèn về làm gì? Thiếu gì cách chơi mà ông phải chơi nghề khốn nạn ấy ông không biết đấy à? Những người nghiện ngập bao nhiêu tiền của, ruộng nương chui vào lọ cả, vợ con mất nhờ, thế mà ông còn học làm gì, thôi tôi can ông. Sau dần dà vợ biết rằng chồng mắc nghiện đã lâu, lấy làm chán mà buồn, thường thường vẫn tỉ mỉ khuyên can chồng:

- Ông ơi, tôi nghe nói Nhà nước mới có nghị định: những quan lại hút thuốc thải hồi không dụng, thế mà bây giờ ông nghiện ngập thế này ngộ nhờ đến tai quan trên thì sao? Thôi tôi khuyên ông nên tìm thuốc mà chữa đi, thì làm việc mới lâu bền được.

- Quan trên biết thế nào được, thôi bà biết gì mà bà cứ nói lời thôi!

*
* *

Hậu bổ được một năm quả như lời vợ nói, quan trên biết là nghiện phải thải hồi.

Khi về nhà phân thì bức mình về công danh trắc trở, phân thì râu lòng với vợ con rửa rới, cho nên càng ngày càng hút đấy, bao nhiêu tiền của ruộng vườn của ông cha để lại không đầy ba năm chui vào lọ cả mà vai so, mặt khối, má lõm, môi thâm, quần áo rách rưới, vợ con rau cháo, hồi tưởng đến lúc năm ba anh em xúm quanh bàn đèn, một vài hoa ngội bên, thỉnh thoảng liếc nhìn. .. mà buồn mà chán, mà ngán mà đau! Nhưng mà thôi, tay chằm trót dại biết nói mần răng.

*
* *

Sau cùng kiệt quá Mỗ sinh mới gỡ sổ đồng môn¹ của cụ đốc, định thi hành chức đi kinh lịch², bao nhiêu người có làm việc lần lượt đi cho hết.

Một hôm đến ông huyện, Mỗ ăn mặc rách rưới, trong mặc một cái áo tây vàng, hai túi cực to là nơi chứa xe, lọ, tiêm móc, ngoài mặc cái áo the rách như tổ đĩa. Mới đến cửa huyện đã ngã ra hàng nước, cầm hơi một vài khối rồi lại thu xếp vào bị mà vào huyện.

Mới trông thấy ông huyện vội vàng chấp hai tay vái thì tự nhiên trong mình kêu loảng xoảng như tiếng nhạc, lính tráng, người nhà phì cười lên.

Đến khi Mỗ sinh ra nhà khách, ông huyện quở mắng bọn lính và người nhà vô phép, bọn ấy mới thuật lại chuyện Mỗ sinh vừa hút thuốc ngoài hàng rồi xe, lọ bỏ vào túi, khi cúi chào nó chạm nhau kêu loảng xoảng... Ông huyện cũng phải nực cười.

1. Học trò.
2. Đến gặp lần lượt hết người này người khác để xin.

Ông huyện này là người cương trực, khi thư việc quan mới gọi Mỗ sinh lên dễ dàng mà mắng rằng:

- Cậu hư lắm, khi cậu còn 18, 20 tuổi cậu không chịu lo nghĩ, chỉ ăn chơi hoài, đến bây giờ khổ sở thế. Tôi tưởng như cậu thực là sượng: con quan, đồ trẻ, nhà giàu, ngấp nghé cũng sắp quan, thế mà cậu đổ đốn ra chơi bởi đồng dài, nghiện ngập bê tha thành ra bây giờ nay đây, mai đó, đem cái thân cậu đi bêu xấu cho ông cha, nào vào đâu cũng phải khai con ông nọ ông kia thì cậu nghĩ có nhục không? Thế mới biết rằng con nhà phú quý càng dễ hư. Thôi cậu có phải là người thì cậu liệu tìm thuốc mà chữa đi thì giúp đỡ cho mà làm ăn, chớ cậu còn nghiện ngập nữa thì từ đây cậu đừng đến cửa tôi nữa.

Mỗ sinh nghe nói, hổ thẹn trăm chiều, rơm rớm nước mắt mà quyết chí lần này về là chữa thuốc phiện.

Về được hai tháng, nhân hút sách vô độ, ăn uống thất thường mắc bệnh chết. Thế là xong một đời, thế là tan một nhà. Thương thay!

**Tạp chí Nam Phong,
số 25, tháng 7 - 1919**